

El claustre de sant Vicenç Ferrer (1835-1875)

Albert Carvajal Mesquida, Antoni Ferrer Febre, Antoni Gomila Grimalt i Joan Lliteras Vives

1. El convent dominicà i les seves dependències passen a mans de l'Estat. La incidència de "sa Llorençada" (1835-1838)

El procés a través del qual l'Estat s'aproprià de gran nombre de béns de l'Església arreu de la geografia espanyola és fruit de les idees desamortitzadores implantades a final del segle XVIII. Especialment dur fou el període de Mendizábal (1835-1837), en què se suprimiren la major part dels ordes religiosos (excepte els dedicats a l'ensenyament o a l'assistència dels malalts) alhora que els seus béns foren venuts, cedits als ajuntaments o, en el pitjor dels casos, enderrocats.

Això no obstant, pel que fa a Manacor un segon element ha de ser estudiat per explicar l'expropiació del convent: l'alçament carlista de "sa Llorençada". Aquella revolta provocà que els frares fossin acusats de col·laboradors i jutjats pels tribunals militars, tot i que objectivament cal fer notar que no existien proves clares per inculpar-los. Les característiques d'aquest estudi tan sols ens permeten esbossar molt breument aquell esdeveniment. Els fets s'iniciaren la matinada del 9 al 10 d'agost de 1835, quan uns 200 homes armats proclamaren rei el pretendent Carles. Alliberaren els presos que hi havia per uns incidents polítics anteriors i empresonaren els liberals més destacats de la vila i els membres de les milícies urbanes. Les tropes enviades des de Ciutat dia 11 dematí sufocaren ràpidament els insurrectes, posaren en llibertat els presos i restabliren l'autoritat. La resta de la història és prou coneguda: malgrat que els frares foren considerats innocents, l'Estat s'aproprià ràpidament del convent. Les terres foren venudes i establides, els béns mobles subhastats públicament, les dependències del claustre cedides a l'Ajuntament i el temple convertit en "ajuda de parròquia".

2. L'Estat cedeix a l'Ajuntament les dependències conventuals (1842). Primeres reformes

Aquest procés desamortitzador i la revolta de "sa Llorençada" suposaren una oportunitat única perquè l'Ajuntament aconseguís uns béns immobles on ubicar els serveis que la nova centúria exigia. Cal recordar que la nostra vila fou al llarg dels segles XVII i XVIII una de les més pobres de l'illa i no disposava d'un gran patri-

moni municipal. De fet, una vegada acabada "sa Llorençada" i desallotjats els frares, l'Ajuntament portà a les antigues dependències 14 presos, ja que la presó pública era insuficient. No és d'estranyar, doncs, que la corporació sol·licitàs a l'Estat la cessió de l'exconvent després d'haver-se publicat les ordres desamortitzadores. La idea inicial dels responsables municipals era destinar-lo a presons, a hospital i a hospici, encara que una sèrie de circumstàncies que veurem més endavant feren que el claustre també es destinàs a casa consistorial, escola de primeres lletres i jutjat de primera instància. Entre 1837 i 1845 es mantingueren contactes amb diferents institucions públiques illenques i estatals per fer realitat aquell objectiu. Dues dates s'han de considerar cabdals: el 8 de novembre de 1838 (l'Estat entregava interinament la custòdia de l'edifici amb una sèrie de condicions) i el 19 de desembre de 1842 (quan l'Ajuntament el rebé en usdefruit). A continuació ordenam cronològicament part de la correspondència oficial que generà aquell procés, incloent-hi el resum de les obres dutes a terme a la presó i que suposaren el primer canvi de fisonomia del vell edifici conventual:

1837, desembre, 21. Quan se suprimí el convent dominicà, i veient l'Ajuntament que tenia necessitat d'uns locals on allotjar els presos del partit i on atendre els pobres i malalts, acordà que l'arquitecte Sr. Llorenç Abrines fés "*el oportuno plano de dicho edificio para la construcción de la cárcel, hospicio, hospital, escuela de primeras letras, de matemáticas y de dibujo. Remitióse copia de dicho plano al M.I. Sr. Gobernador Civil de esta Provincia para su aprobación y para que se sirviese impetrar de S.M. la cesión del mencionado suprimido convento á los objetos expresados. Quedó paralizado este asunto: mas como sea necesaria una cárcel segura para los presos del partido, oficio hace algunos meses el Sr. Juez de 1ª Instancia de dicho partido á este Ayuntamiento para que sirvieran arreglar la insinuada cárcel á la posible brevedad. Y le manifestó esta Corporación que no tenía edificio alguno para dedicar á este objeto, ni menos fondos para adquirirlo y habilitarlo, ni tampoco se halla facultado para hacerse con ellos, mientras no le autorizen para ello las autoridades á quienes compete. Pasados algunos días recibió este Ayuntamiento un oficio del M.I. Sr. Jefe Superior Político en que le prevenía que bajo su responsabilidad instruyese el oportuno expediente para destinar local para cárcel, adquirirlo y ponerlo en el estado que corresponde según las leyes; á la que le contestó este Cuerpo Municipal que el lugar más á propósito y de menos coste para ello era en el suprimido Convento de Dominicos al tenor del plano que al efecto se había levantado y que según tenía entendido paraba en esa Junta de Enagenación (...). Pocas reflexiones M.I. Sr. bastan para ver que el edificio del suprimido Convento de Dominicos de la presente villa queda comprendido en el capítulo 4º de la citada instrucción, puesto que hasta ahora no se ha solicitado su venta, ni es probable se solicite en lo sucesivo, y hallándose en el estado en que se encuentra (...) deteriorándose de día en día hasta llegar el de su total destrucción; y son por otra parte palpables (...) las grandes ventajas ó por mejor decir la necesidad de hacer las obras públicas á que se interesa sea destinado. Que el edificio que se solicita sea á propósito para los objetos á que se intenta aplicar lo comprueba plenamente el plano que al efecto se levantó y que podrá V.S. mandar se una á esta solicitud. Se conforma este Ayuntamiento al pago del canon anual del tres por ciento sobre el valor á justa tasación del mencionado edificio en caso de que se le conceda, es decir, que se deberá satisfacer de los fondos de beneficencia el importe de la parte de edificio que sirva de hospicio y hospital; las villas del partido deberán pagar proporcionalmente lo que les corresponde del canon anual sobre el importe de la parte de edificio que se habilite para cárcel; y finalmente será de cargo de esta Municipalidad el pago del canon que corresponde sobre la porción destinada para la enseñanza pública (...). No viene al caso de haberse de derribar ó variar todo*

lo que tenga aspecto de convento ó campanario, pues que éste queda junto a la iglesia y no se halla comprendido en la parte del edificio que se solicita. Siendo muy cierto que ningunas ventajas produce á la nación la existencia del edificio de que se trata, ni menos las produciría su demolición, y siendo por otra parte indudable la grandísima utilidad que de la cesión resultaría á la misera y doliente humanidad, á la instrucción pública y á la recta administración de justicia (...).

1838, setembre, 07. Davant les repetides escapades de presos, el jutge s'adreça a l'Ajuntament manifestant-li el mal estat de conservació i la falta d'higiene de la zona que s'utilitzava com a presó, alhora que li sol·licita que "*sin la menor demora se recompongan las puertas y cerradura de la portería y que se tapien los demás portales por los cuales se puede entrar en el claustro del edificio á fin de que éste pueda quedar cerrado á las oraciones y todas las demás horas que convenga dar algún alivio á los presos tomando el aire libre en el patio; y que sin perjuicio de todo lo referido se servirá también ese Ayuntamiento destinar cuatro celdas que sirvan la una para el Juzgado de Paz de los S.S. Alcaldes, á fin puedan estar con el correspondiente decoro, y las demás para custodiar los reos que convenga incomunicar, haciendo arreglar en el corredor de abajo y lo más inmediato á la cárcel una habitación para su Alcaide (...)*". Dia 11 l'Ajuntament participava aquest ofici al Cap Polític perquè determinàs què s'havia de fer. També féu consultes amb la Diputació Provincial i amb la "Junta de Enagenación". No hem d'oblidar que, aleshores, l'edifici no era de la corporació. El mateix dia el picapedrer Antoni Riera, el fuster Salvador Juan i el ferrer Onofre Oliver feien el següent pressupost d'obres:

- 22 lliures 10 sous "*para recomponer las puertas y cerraduras de la portería*".
- 12 sous "*para poner 4 herraduras en el portal de San Gil*".
- 7 lliures 7 sous "*para tapiar el portal de la sacristía*".
- 12 lliures "*para tapiar la portería llamada des Morers y dos ventanas*".
- 10 sous "*para clavar la puerta llamada des Cornets*".
- 3 lliures "*para arreglar la habitación para el alcaide*".
- 2 lliures 10 sous "*para tapiar las ventanas de la estancia llamada Cuerpo de Guardia*".
- 15 lliures "*para poner una entrerreja en la cárcel, pared é hierro*".
- 7 lliures "*para poner una puerta y cerradura en la escalerilla del órgano*".
- 3 lliures "*para poner una reja de hierro en una ventana de la escalera principal*".
- 4 lliures 10 sous "*para tapiar el corredor de enmedio de la escalera*".
- 7 lliures 4 sous "*para tres cerrojos y candados de los tres cuartos para incomunicados*".
- 24 lliures "*para tapiar portales y ventanas de los expresados cuartos*".

1838, novembre, 08. La "Junta de Enagenación" comunica que, mentre s'estudia la possibilitat de cedir l'edifici a l'Ajuntament, aquest pot emprar-lo, sempre que es comprometi a retornar-lo en el mateix estat si finalment no l'hi cedeixen. Dia 19 l'Ajuntament agraeix el gest encara que comunica a la Junta que com que "*hay en dicho edificio algunos tejados que se hunden, y casi todos los demás amenazan ruina, no conviene que se encargue del edificio esta municipalidad hasta que S.M. se digne cederlo, pues que encargándose ahora tendría que emplear mucho tiempo y dinero en su recomposición, trabajo que fuera perdido si S.M. no hubiese á bien concederlo*". A la Junta no li agradà aquesta contestació: "*Esta Junta no ha podido menos de ver con sorpresa semejante oficio (...), pues que habiendo sido continuas las reclamaciones de esa Corporación, ya directas ya por conducto de los S.S. Jefe Superior Político y Juez de 1ª Instancia de ese Partido para que se les entregara dicho Edificio, ofreciéndose (...) á reponer los deterioros que acaso en él se experimentarán*". Per tot això, considerava que l'Ajuntament no podia tornar enrere en la seva petició.

1839, juny, 16. Per tal de gaudir interinament del claustre mentre es decidia el seu futur, l'Ajuntament hagué de redactar un informe sobre l'estat de la construcció i comprometre's a retornar-lo de la mateixa manera. Pel caràcter descriptiu que ofereix, hem decidit incloure'l en un apartat propi.

1840, gener, 27. El jutge escriu al batle que havia vist amb sorpresa com encara no eren començades les obres de reforma a la presó, malgrat que ell n'havia ordenades en diverses ocasions. Per tal motiu, feia responsable l'Ajuntament "*de la fuga que harán los presos en el momento que les plazca, porque sin necesidad de instrumentos ni herramientas de ninguna especie puede el de menos bríos y aunque jamás se haya visto encerrado, hacer astillas las endeblez puertas y de derribar dos malos tabiques que los separan de los que están á la parte exterior*". L'Ajuntament considerarà justa aquesta exposició i formà un pressupost de 268 lliures 15 sous 4 diners, que incloïa la fortificació de portes i finestres, de parets i fer "*un pozo del común*". Es demanà llicència a la Diputació Provincial per dur-ho endavant, i en el qual haurien de contribuir tots els pobles del partit.

Malgrat que el 1841 el Cap Superior Polític també manà reparacions urgents i es formà el corresponent pressupost, el cert és que les obres no s'iniciaren seriosament fins l'any 1842. En un pressupost datat el 9 de gener d'aquest darrer any, entre d'altres punts, destaquen els següents: "*1º Deberá tapiar los cuatro arcos que forman ángulo en el corredor de la derecha del Convento, de sillares colocados de llano, vulgo cantons de pla. 2º Deberá construir dos paredes, una á cada extremidad de dichos arcos*". Per adjudicar les obres s'hagueren de fer fins a tres subhastes públiques entre l'11 de juny i el 22 de juliol de 1842, puix no es presentava cap oferta. Finalment, l'elegit va ser el picapedrer Bernat Palmer pel preu de 300 lliures mallorquines. Les obres es perllongaren fins al mes d'agost de 1843.

1841, gener, 05. La "Junta de Enagenación de Edificios y Efectos de los Conventos Suprimidos de las Baleares" advertia l'Ajuntament que tenia notícies "*que ese Ayuntamiento tiene alquiladas varias localidades del suprimido Convento de Dominicos de esa villa á distintos sujetos por cierta cantidad mensual, cuyo edificio le fue cedido expresamente para objetos de beneficencia y utilidad pública, y no á otro alguno*". Per això, manava al batle entregar els beneficis que els lloguers havien suposat.

1842, ? Segons llegim a l'esborrany d'una carta dirigida a l'Intendent Provincial de Rendes, en aquella data l'Ajuntament havia ocupat el claustre no únicament per als serveis abans esmentats, sinó també per "*hospicio, y cuartel para la Milicia Nacional, y con el tiempo colocará también el hospital y quizá la escuela de instrucción primaria*". Es dedueix que l'estat de l'edifici no era molt bo: les teulades estaven en males condicions i s'hi hagueren d'invertir 3.000 reials, a més d'altres 3.000 que s'havien pagat per engrandir la presó, tot i que l'Estat no n'havia fet encara la cessió.

1842, desembre, 13. La Junta Provincial de Presons confirma que "*no tiene reparo alguno en que se proceda á la construcción de un tabique en el ángulo del corredor que se agrega á la cárcel de ese pueblo para formar el departamento de las mujeres*", sempre que el seu cost no fos superior a 20 lliures.

1843, gener, 09. Arriba a Manacor la notícia que el 19 de desembre de l'any anterior la "Junta Superior de Ventas de Bienes Nacionales" havia cedit gratuïtament a l'Ajuntament l'antic convent dominicà de la vila, "*con exclusión de su huerta ó huertos si los tuviese, á cuya venta se procederá inmediatamente para destinarle á cárcel, y colocar el juzgado de primera instancia y las alcaldías constitucionales, lo cual deberá verificarse dentro del preciso término de seis meses, (...) debiendo además tener presente lo dispuesto por la Junta Superior de Ventas de Bienes Nacionales sobre hacer desaparecer de la torre o campanario y de la fachada del edificio todo emblema significativo de su anterior destino*".

1843, febrer, 15. El subdelegat de Rendes Nacionales del Partit de Manacor ordenava la formació d'un inventari on constassin tots els béns que hi havia al convent quan l'Ajuntament se'n féu càrrec, fins i tot els de l'església, "*con especificación de todos y cada uno de sus altares, efigies, cuadros, puertas, muebles y demás que contenga*".

1843, març, 23. En aquesta data l'Ajuntament declarava no voler fer-se càrrec del temple conventual, encara que demanava que no es tancàs pel malestar que provocaria entre el poble. Per això, l'oferia al Bisbat per la gran utilitat que suposaria a una població tan gran i amb una parròquia de poca capacitat. Aleshores n'era custodi Mn. Joan Parera.

1843, maig, 01. S'envia un ofici al Cap Polític a través del qual el batle l'informa "*de haberse hecho cargo del convento y manifestando que se han hecho desaparecer del mismo todos los emblemas significativos de su anterior destino y tapiados los portales que antes se comunicaban á la iglesia á fin de que esté totalmente separado para cuando el Gobierno tenga á bien destinarla á Parroquia ó Vicaría como lo exige el número de almas de la población*".

1843, agost, 28. Ofici de la Intendència de Balears participant que la Junta Superior havia resolt que continuàs l'església per ser dedicada al culte. Es fa constar "*la resistencia opuesta por el Ayuntamiento á recibir con el Convento de Santo Domingo que le fue cedido para objetos de utilidad pública la iglesia perteneciente al mismo edificio en razón de hallarse destinada al culto*".

1845, març, 11. L'administrador dels Béns Nacionales de les Balears sol·licita detallada informació sobre els usos a què s'han destinat les antigues sales conventuals per si s'hagués comès algun tipus d'engany. Això féu que el 16 d'aquell mateix mes el secretari Francisco de Agüera li enviàs la següent certificació: "*Que el edificio que fue convento de dominicos de esta Villa, cedido á su Ayuntamiento en Real Orden de 19 Diciembre de 1842 sirve en esta fecha, parte para cárcel de partido, cocina de la misma, y habitación del alcaide: la parte llamada els cornets, la baja de hospicio, y la alta de hospital provincial hasta tanto que se concluya el edificio que de nuevo se fabrica para dicho objeto; que lo restante del edificio desde el diez de febrero último en que a resultados de un fuerte torbellino se derrumbó parte de él, se haya inhabilitado: por cuya razón el Ayuntamiento de esta Villa en sesión del mismo día propuso al Sr. Jefe Superior Político que en atención á que este vecindario tenía que invertir grandes fondos en su recuperación se sirviese aprobar la distribución del segundo piso del modo siguiente, y que en nada se opona al espíritu de la citada Real Orden: esta es, el ala de encima de la puerta principal para alcaldía, consistorio, secretaría y habitación del oficial sache, como dependencias todas estas de la alcaldía; el ala izquierda para tribunal del juzgado de primera instancia y su escribanía; y la porción del ala dels morers que no pertenece á la cárcel para alojamiento y cuarto de prisión en el caso que no baste la cárcel pública (...); con cuya autorización ha procedido al remate de dicha obra*".

3. La construcció de la nova casa consistorial i primeres obres de reforma a les antigues dependències conventuals (1841-1846)

El fet que la Sala ocupi actualment part de l'antic claustre respon a circumstàncies certament curioses. Primer els jurats i, d'ençà del Decret de Nova Planta, els regidors es reuniren durant segles a unes cases propietat de la Vila situades a l'antiga plaça Reial (actual plaça de la Constitució), aleshores centre neuràlgic de la nostra ciutat. El problema fou que, a començaments del segle XIX, l'es-

tat d'aquest edifici era deplorable, motiu pel qual ben prest l'Ajuntament hagué de dur a terme obres de millora. Així doncs, no és d'estranyar que arran del procés desamortitzador (1835) els responsables municipals demanassin a l'Estat la cessió de l'antic convent per a destinar-lo, entre d'altres coses, a casa consistorial.

Tot i aquesta sol·licitud, sembla que la nostra corporació no estava molt disposada a traslladar-s'hi a curt termini. Aquesta afirmació es fonamenta en el fet que, quan el Cap Superior Polític ordenà construir unes noves cases consistorials en detriment de les velles a la seva visita a Manacor dels dies 12 i 13 de novembre de 1841, els regidors no oposaren cap objecció i pressupostaren obres de demolició i nova construcció: 2.054 lliures pel que feia a les obres de picapedrer (adjudicades a Antoni Riera); i 878 lliures quant a les obres de fusteria, adjudicades a Salvador Nadal. El 10 de gener de 1842 el batle s'adreçava a Diputació Provincial perquè fossin aprovats els anteriors pressupostos, a més dels que s'havien format per a la construcció del cementeri de la vila i d'un pont sobre el torrent de na Llebrona. A la carta en qüestió trobam dades prou interessants:

"Tres casas posee este Ayuntamiento; la una llamada la casa de la Villa; otra la cárcel antigua y curia; y la otra titulada aun la carnicería, cuyos bajos sirven hoy día de matadero según lo acordado por la autoridad. Todas tres pueden enajenarse utilizando su producto para la construcción de este consistorio; y como para ello debe comprarse la casa del lado para engrandecerla, podría concambiarse con alguna de las mencionadas tres, propias de esta municipalidad".

La casa que es volia comprar per engrandir la Sala era propietat de Bernat Ginard i, segons els perits, tenia un valor de 1.100 lliures. Però l'Ajuntament no disposava d'aquesta quantitat i li oferí un canvi amb la carnisseria, també a la plaça, que estava valorada en 750 lliures. Com a curiositat, direm que la Sala tenia un valor de 1.200 lliures i la presó antiga de 400 lliures. Acceptada la permuta, el 12 d'abril de 1842 es publicaven les condicions de la subhasta tant pel que fa a picapedrer com a fuster. No les reproduïm perquè s'allunyen del tema que ara ens ocupa.

Tot i el que hem dit fins ara, sembla que sorgiren alguns problemes. L'11 de maig de 1843 Bernat Ginard enviava al batle una instància on explicava que l'Ajuntament i ell havien arribat a un acord per intercanviar la casa que tenia junt a la Sala per una situada a la mateixa plaça "en la calle llamada den Suñer" (actual carrer d'En Jaume II), i que així s'havia informat a la Diputació Provincial perquè donàs el vistiplau. Malgrat això, havia passat un any i encara no havia rebut resposta, cosa que anava contra els seus interessos i contra els del municipi per tal com no s'havien començat les obres. El batle inicià les gestions i, finalment, el 16 de gener de 1844 la Diputació aprovava el canvi i el pagament a Ginard de 350 lliures per la diferència de valor entre els dos edificis.

Pel mes de juny la Diputació sol·licitava informació sobre les despeses que suposarien les obres i si aquestes podien començar-se aquell mateix any. L'Ajuntament contestà que disposava de 15.207 reials 10 maravedins, als quals s'afegirien 20.000 reials de la talla veïnal de l'any anterior. És curiós el bocí on es llegeix que l'obra s'havia començat "á impulsos de un jefe superior que sólo anhela-

ba que los ayuntamientos de esta Villa se desvirtuasen con el vecindario". Es deixa entreveure que la nostra corporació ja no estava molt disposada a fer front a les obres: per una part, argumentava que tenia necessitats més urgents com la fàbrica de l'hospital o la neteja del torrent de Sant Llorenç, alhora que

"esta numerosa población, que ya parece muy rica, no lo es en realidad en general; la mayor parte de su vecindario se compone de jornaleros que no contribuyen á las cargas del Estado, y de su número considerable de propietarios residentes en Palma que pagan la talla vecinal por un insignificante partido".

Per tot això, demanava que

"en alivio de los intereses de este vecindario [pueda] abandonar por ahora el proyecto de la citada obra y con la cantidad existente y el producto en venta de las dos casas [propiedad de la Villa] remediar la actual casa consistorial, en la que con la casa que se ha añadido puede quedar un salón cuadrilongo de 16 varas castellanas en largo sobre 8 de ancho, una pieza para secretaría, otra para archivo y otra para custodiar las armas".

La Diputació acceptà els arguments presentats encara que exigí la formació d'un nou pla i d'un nou pressupost. Però havia d'ocórrer un esdeveniment inesperat que truncà totes aquestes idees. La matinada del 10 de febrer de 1845 una forta tempesta de vent i aigua havia esbucat una part del claustre. Immediatament, el batle, els regidors Francesc Riera i Domingo Truyols, i els mestres Francesc Riera –picapedrer- i Salvador Juan –fuster-, anaren a inspeccionar els desperfectes,

"y hemos visto que toda la cornisa del tejado del ala izquierda que da al patio se había desplomado llevando en pos de sí muchos trozos del presil (?), que las bigas que sostenían el tejado se habían hundido destrozándose todas las tejas, y que de resultas del desplome todos los tabiques habían abierto grietas de que aun se había resentido de ellas todo el cuerpo del edificio, según el parecer de los maestros". El batle disposà aleshores "que los que alojaban varias celdas como dependencias del juzgado las desocupasen, y que el tribunal y habitación del Sor. Juez pasasen á una casa particular que se les ha alquilado al efecto, y apuntalar todos los puestos amenazados hasta tanto que recaiga resolución superior y se eviten los peligros. Dadas estas disposiciones de momento, he venido al Ayuntamiento y en la sesión que se acaba de celebrar se ha acordado que siendo de cargo de esta municipalidad el conservar aquel edificio que les cedió el gobierno en 19 Dic. de 1842 para alcaldías, juzgado de primera instancia, cárcel y hospicio y que además en esta circunstancia sólo bastaría para conservarle al ser una belleza del arte única que posee esta grande población, el abandonar la construcción de la nueva casa consistorial que les concedió la Exm^a Diputación Provincial en 20 de Noviembre último, y los fondos que hay reunidos para aquel objeto (...) ascienden á unos 25.000 rs., se inviertan en la reparación del mencionado edificio pudiendo entonces servir el ala de encima de la puerta principal de Consistorial, secretaría, y casa para el oficial sache; el ala izquierda para tribunal y escribanías del juzgado de 1a. instancia; y el ala de los morers para cárcel de la Villa donde se puedan alojar la tropa y cara-

bineros (...). Con esta concesión esta Corporación tendrá la satisfacción de haber conservado un edificio que sus ascendientes levantaron con su sudor, y esto sin gravamen de los habitantes de este pueblo (...)".

D'aquesta manera, l'Ajuntament abandonava definitivament un projecte que havia començat quatre anys enrere alhora que es decidia a ocupar un claustre que, malgrat haver passat ja quasi tres anys de la seva cessió, tan sols s'havia habilitat com a jutjats. També és interessant remarcar que la porta principal d'accés al recinte era la que estava sota la futura Sala, cosa que ens fa creure que no existien sortides directes al carrer. A partir d'aquest portal, queda clar que l'ala esquerra és la que actualment ocupa la biblioteca, mentre que l'ala dels morers és la que comunica amb la plaça PP Creus i Fontirroig. No és estrany que no es parli de l'ala dreta puix aquesta no disposa de sales, sinó que l'ocupen les capelles del temple conventual.

Segons les estimacions fetes pels dos mestres, el cost aproximat per reconstruir les parts més afectades seria d'un 1.212 lliures 10 sous, antiga moneda de Mallorca (16.110 reials 25 maravedís), i s'emprarien unes 200 bigues, 400 rams de canyes, 6.000 teules, 200 quarteres de calç, 150 taulons, 30 quarteres de guix i els jornals corresponents de mestres i mossos. La superioritat no es va oposar tampoc a les noves idees de la nostra corporació, encara que deixà entreveure que convenia enderrocar "*la pieza destinada á gabinete y su accesorio que dan á la plaza del convento mientras no ofrezca graves inconvenientes, porque la falta de alineación de aquel punto afea la fachada del edificio*". Aquest gabinet constituïa una petita sala que temps després es convertí en el pont que hi havia sobre el començament del carrer d'en Muntaner, i que fou destruït el 1936. Curiosament, el 20 de febrer de 1845 l'Ajuntament volgué conservar-lo ja que

"se ha consultado con los maestros el derribo del gabinete y su accesorio y han argumentado que ocasionaría al edificio un gran daño en razón de que está asentado sobre un arco que estriba en un ángulo en el convento, y por el otro en el caserío que forma calle; tendrían que reforzarse ambos puntos con gran coste, siendo así que no daría hermosura á la plaza pues la fachada del edificio no sigue más que hasta (?) el gabinete, sirviendo de ángulo á la calle llamada del Convento. De modo que aunque lo echasen abajo no por esto daría más vista".

En aquella mateixa data es publicaven els plecs de condicions per a les obres de picapedrer i de fuster. Pel que fa al primer, anotam els punts més importants:

- * El picapedrer elegit hauria de construir novament la cornisa de l'ala esquerra amb cantons de la pedrera de Can Xema, aprofitant els que no es romperen després de l'esbucament. En tot cas, el que es reconstruïa hauria de formar un tot amb la resta de l'edifici; col·locaria correctament les bigues que li donaria el fuster; i cobriria de canyís i teules la part que s'havia de reconstruir.
- * Seria obligació del picapedrer recórrer totes les teulades del claustre i reparar les goteres que hi trobàs. El pis es faria de mescla de trespol.

- * S'adobaria també la teulada de l'hospici, "*tapiando la alcoba y puertecita de su aposento*".
- * "*Deberá el empresario en el cuarto llamado librería tapiar sólidamente todas las grietas que se encuentren en dicho aposento (...) y recomponiendo el piso con mezcla de trespol abriendo dos portalitos laterales*".
- * "*Será de cargo del empresario en el cuarto que sigue a la librería demoler una alcoba que se encuentra en él, y el tabique de mano izquierda y piso donde está el reloj, dejándolo todo de una pieza, tapiando los dos portalitos que dan al balcón común y cubriendo el trozo donde está el reloj*".
- * S'haurien de reforçar les parets i el pis "*de la galería del cuarto que fue despacho del Juez (...), tapiando la alcoba que existe en el día dejando un pequeño portal*".
- * "*Deberá el empresario en el cuarto prioral derribar la pared y pisos intermedios de la alcoba y cuartito de mano izquierda (...), tapiando un portal que hay á mano derecha y abriendo otro en la misma pared en el punto donde se señale. Debiendo también echar abajo los fogones y armarios que se hallan en el gabinete que está encima del arco al lado de la puerta principal del corredor con dos tabiques*". S'hauria de tapiar també la porta de la sala que seguia el gabinet, obrint un nou portal de 16 palms d'elevació.
- * S'haurien d'arreglar el sòl i els cruïes "*de los seis cuartos de la parte dels morers (...), tapiando y destapiando los portales y alcobas que se le señale*".
- * S'hauria de reforçar amb cantons de Son Pere Andreu l'angle "*que forman las paredes principales de dicho edificio en la parte del algibe*".

L'adjudicació de les obres fou per al picapedrer Joan Martí Rosselló per 502 lliures i per al fuster Antoni Llull Amer per 289 lliures. Les obres s'iniciaren tot d'una, i no hem pogut trobar la data de finalització. Com a complement del que hem dit, cal anotar que entre els pressupostos que es formaren n'hi ha un sobre els costos dels adornaments que s'havien de posar a la Sala: un total de 2.187 reials per a teles, cortines, una aranya, estants i dos canelobres de vidre, a més de 260 reials per un retrat de la reina Isabel II.

4. Descripcions de l'edifici

Afortunadament, s'han conservat dues descripcions del claustre datades a mitjan segle XIX que ens permeten, si més no, reconstruir de manera aproximada com era l'edifici i saber-ne la distribució interna. La primera és del 16 de juny de 1839: aquell dia es reuniren en una de les dependències l'Ajuntament en ple (amb els seus perits Antoni Riera -picapedrer- i Josep Costa -fuster-), el Comissionat d'Amortització Gabriel Fornés (amb els perits Francesc Pocoví -picapedrer- i

Salvador Juan -fuster-) i el notari Joan Morey per tal de conformar un informe sobre l'estat general de la construcció. Pel seu gran interès, consideram oportú reproduir-lo:

"En el claustro inferior:

Las puertas del portal principal del edificio con sus cerraduras son muy viejas.

En las piezas que se hallan á la derecha de dicha entrada y sirven de cárceles, se encuentran seis puertas con sus cerraduras, de éstas tres útiles y las otras tres viejas y de poca duración.

En otras tres piezas que hay en el mismo claustro se encuentran tres puertas con cerraduras, de ellas una buena y las otras dos muy viejas.

Las paredes de la cárcel se hallan en buen estado.

En la parte del claustro frente la entrada hay una pieza cuyas paredes se hallan en buen estado. Á su lado hay otra pequeña pieza en que hay una escalerilla que se dirige a la fuente que hay en medio del patio; hay en dicha pieza dos ventanillas sin puertas: la puerta de esta pieza es inservible.

Junto á la escalera que va al segundo corredor hay otra pequeña pieza cuyas paredes son viejas y la puerta inútil. Á corta distancia de dicha escalera hay otra pieza llamada la Carpintería cuyas paredes maestras y bóveda se hallan en buen estado, la puerta de esta pieza es del todo vieja, y hay en la misma pieza una ventana sin puertas.

El piso del claustro inferior es de ladrillo, y se halla muy estropeado, y las bóvedas que sostienen el claustro superior son inútiles.

En el portal que va á la pieza llamada los Cornets hay las puertas que son buenas juntamente con su cerradura.

La pieza llamada los Cornets es del todo inútil, pues que su techo y tejado se han derruido.

Desde esta pieza hay un corredor que va á la cocina, sus paredes y bóveda son buenas.

En dicho corredor hay una pieza que servía de bodega; se halla en buen estado pero la puerta es vieja.

Al extremo del corredor hay una pieza que servía de despensa, la que se halla en buen estado, hay una ventana sin puerta; y la del portal es buena.

Antes de la entrada del refectorio hay una ventana regular con sus puertas buenas; y bajo de dicha ventana hay un portal que da al patio ó corral, cuyas puertas son regulares, pero sin cerraduras.

La pieza llamada el refectorio es útil, hay en ella tres ventanas pequeñas, cuyas puertas son inútiles, pero la puerta del portal es buena.

La cocina y piezas que hay en ella que servían de depósito de comestibles son buenas; hay cinco portales con sus puertas inútiles, á excepción de la del portal principal que es buena; más hay seis ventanas pequeñas con sus puertas medianas.

En el expresado patio ó corral hay tres piezas que servían de establo, ó bien sean caballerizas; se hallan del todo inútiles, pues que las paredes, techo, bigas, y tejas son inservibles, y en sus portales y ventanas no hay puerta alguna.

En el claustro superior:

Las paredes maestras son buenas pero el piso que sostiene el desván, y tejado, con sus bigas es del todo inútil, habiéndose derribado algunas porciones de dicho desván y tejado.

La celda Nº 1 con cuatro portales y sus puertas, dos de ellas útiles y las otras dos algo viejas, una de ellas tiene cerradura; más hay tres ventanas pequeñas con sus puertas sin cerradura, una de dichas puertas es regular y las otras inútiles; su desván y techo muy estropeado.

Otra pieza que fue la librería con dos portales y sus puertas buenas con cerraduras; hay en ella tres ventanas con sus puertas sin cerraduras, una de ellas buena y las otras dos del todo viejas.

Otra pieza Nº 2 tiene dos portales con sus puertas muy viejas, con una ventana y su puerta también vieja.

Otra pieza Nº 3 con cuatro portales y sus puertas buenas, más dos ventanas con puertas regulares; hay igualmente cinco puertas buenas, á excepción de una que es inútil.

Otra pieza Nº 4 con cuatro portales y sus puertas regulares; hay tres ventanas que dan á la calle con sus puertas y persianas inútiles.

Otra pieza Nº 5 con dos puertas y portales buenas; hay en ella dos ventanas con puertas y persianas regulares.

Otra pieza Nº 6 tiene dos portales con puertas útiles, y dos ventanas con sus puertas regulares y persianas inútiles.

Otra pieza Nº 7 tiene dos portales y puertas buenas; hay dos ventanas con puertas y persianas regulares.

Otra pieza Nº 8 con tres portales y puertas viejas; hay dos ventanas con puertas regulares.

Otra pieza Nº 9 con dos portales y puertas regulares, una de ellas con cerradura; hay una ventana con puertas medianas, el tabique de la parte derecha de la entrada de dicha pieza se halla del todo arruinado.

Otra pieza Nº 10 con dos portales y puertas; hay una ventana con su puerta muy vieja.

Otra pieza Nº 11 con dos portales y sus puertas buenas; hay una ventana con su puerta regular.

Otra pieza Nº 12 con dos portales y puertas regulares; hay una ventana con su puerta algo vieja.

Otra pieza Nº 13 con dos portales y una ventana con sus puertas buenas.

Otra pieza Nº 14 con dos portales y una ventna sin puertas á una y otra parte.

Otra pieza Nº 15 con un portal y puerta regular; hay una ventana con puerta muy vieja.

Otra pieza Nº 16; hay un portal y puerta regular, con una ventana y puerta muy vieja.

Otra pieza Nº 17 con un portal y puerta regular; hay una ventana con su puerta muy vieja.

Otra pieza Nº 18 llamada los graners con cinco portales y sus puertas muy viejas, á excepción de la del portal principal que es regular; toda la pieza se halla en mal estado y amenazando ruina, habiendo caído parte del techo que la cubre.

Otra pieza Nº 19 con tres portales y sus puertas regulares; hay en ella una ventana con su puerta inútil.

Otra pieza Nº 20 con dos portales y una puerta regular; hay una ventana con puerta del todo estropeada.

Otra pieza Nº 21 con tres portales y puertas regulares á excepción de la del portal principal que es vieja; hay en ella dos ventanas con sus puertas buenas.

La escalera por la que se sube desde el claustro inferior al superior es regular, y hay en ella un pasamano de hierro que se halla en buen estado,

El piso que sostiene el desván que cubre casi todo el edificio se halla en muy mal estado, lo mismo que el techo, siendo las bigas de uno y otro muy viejas, y de tan poca consistencia que en algunas se ha derribado ya, y en todo lo restante amenaza lo propio, mayormente estando estropeadas muchísimas tejas de las que cubren el expresado techo.

De cuyo edificio en el estado en que se halla descrito ha hecho entrega el mencionado Comisionado de Amortización Dn. Gabriel Fornés al Ayuntamiento Constitucional de esta villa en virtud del oficio arriba expresado, siendo presentes por testigos al efecto requeridos Pedro Juan Quetglas y Tomás Domenge vecinos de la propia Villa".

La segona descripció és del 12 d'abril de 1851 i resumeix de manera detallada els usos a què es destinava l'antic convent dominicà. El secretari de l'Ajuntament l'envià al Governador. Diu així:

"El Convento de este pueblo, situado en la plazuela de su nombre, [fue cedido] por el Gobierno á esta Municipalidad para oficinas del juzgado de primera instancia, cárcel y alcaldía en Real Orden de 19 diciembre de 1842. Se halla destinado en el día y distribuido del modo siguiente. Á mano derecha de su entrada, y en el piso bajo, se halla la cárcel-calabozos, que ocupa dos ángulos y medio del claustro. Á mano izquierda de la misma entrada se halla el cuerpo de guardia y la sala antigua carpintería para cuartel del destacamento de infantería. La parte llamada els Cornets con sus altos

la ocupa el hospicio, lo mismo que el corral, en cuyo ángulo más distante y en un pequeño tinglado que antiguamente fue una yesera se hace la matanza de carnes con objeto de que el hospicio se aproveche del estiércol que produce. Volviendo al claustro principal, en una celda que hay al pie de la escalera se colocan las prendas ocupadas por el juzgado. Y siguiendo la escalera arriba, á mano derecha se halla ocupando la librería y sus dos celdas colaterales, el juzgado y escribanías. Las tres celdas que siguen fueron destinadas desde un principio para la alcaldía y sus dos tenencias, y en la más grande celebra el Ayuntamiento sus sesiones desde que se gastaron sumas considerables en recomponer el edificio, cuya ruina era inminente, hallándose además en las tres las oficinas dependientes de la alcaldía. Sigue otra celda que ocupa también el juzgado y otra destinada al que se cuida de la limpieza y conservación del edificio. Sigue un ángulo del corredor donde no hay celda alguna, y en el otro ángulo que llega á la escalera se halla la casa cuartel de la Guardia Civil (...)

5. Intervencions posteriors:

5.1. Recomposició del convent i de l'escala (1854): El 26 d'abril de 1854 el batle escrivia al Governador dient-li que *"la escalera que sube al juzgado y consistorial de este pueblo se ha deteriorado de un modo que es ya peligrosa, particularmente en los días en que en ambas oficinas hay mucha concurrencia"*. Per aquest motiu, dies abans s'havia posat en contacte amb el mestre Joan Pocoví per tal de pressupostar obres de reforma: s'assignà un cost total de 3.820 reials per *"empedrar dos corredores del claustro del convento, recorrer los tejados de la parte llamada dels Cornets, construir la bóveda del refectorio y arreglar ocho cuartos para la Guardia Civil"*. Aquesta quantitat seria pagada per tots els pobles del partit.

El 8 de juliol arribava des de Ciutat la conformitat superior i es començaven les obres segons el plec de condicions:

"Primeramente, el empresario deberá construir de nuevo toda la bóveda del refectorio en la forma llamada de arista y de sillares vulgo pandents de la cantera de la Sínia, revocándola debajo y haciendo encima el piso de mezcla (...). Deberá el empresario construir tres tabiques divisorios, dos en la parte derecha del corredor cubierto revocándolos cual corresponde; componiendo y rellenando las grietas y trozos de los que existen actualmente; rellenando y revocando los agujeros que existen y blanqueando el cuarto de más adentro, dejándolo habitable y afirmando las puertas actuales que sean necesarias; debiendo también abrir un portal en el punto que se le señale en la cocina actual, tapiando los que existen, y construir en ella ocho fogones para carbón dejando lugar para otro abriendo una ventana en el punto que se le señale en la celda llamada del Vicario. Será obligación del empresario recomponer el tejado desde el portal llamado dels Cornets hasta el corral del pozo, como igualmente los cañizos, poniendo de su cuenta las cañas, clavos y tejas que sean necesarios (...). Deberá también el empresario empedrar de piedras frías del tamaño de un huevo regular el corredor de abajo desde la puerta del cuarto del alcaide hasta el pie de la escalera principal, y el corredor de arriba que linda con la iglesia, quitando los ladrillos existentes, para componer con ella los restantes tres ángulos del corredor de arriba (...)".

Totes aquestes obres es feien per reparar *"un edificio que honra a este pueblo"*. Curiosament, en aquest plec de condicions no es parla de la reparació de l'escala, malgrat que sabem que s'empraren 28 escalons.

5.2. Obertura d'un pas entre el carrer Nou i el carrer dels Morers (1861): Ja hem vist com, des que l'Estat desamortitzà els béns de l'Església, el claustre i les seves dependències passaren a ser de l'Ajuntament. Paral·lelament, el temple es mantenia com a "ajuda de parròquia" i les terres veïnes s'establien per afavorir el creixement de la vila cap al camí de Ciutat, fins aleshores un fet impossibilitat per la situació del convent.

Després de vint-i-cinc anys, les antigues terres conventuals s'havien convertit en una petita barriada aïllada de la resta de Manacor pel susdit edifici, especialment pel claustre, que destorbava la connexió de l'actual carrer Nou amb la plaça dels PP Creus i Fontirroig. Per això, aprofitant que el 7 de juliol de 1861 es nomenava una comissió per dividir el convent i fer noves oficines per al servei públic, el tinent de batle Domenge va fer present al consistori que creia convenient *"el que se quedase expedito para el transito público un paso para unir la calle nueva con la dels morers, para cuando el Ayuntamiento así lo determine desaparezca la pieza que ocupa la portería dels morers"*. Un dels seus companys, el regidor Bosch Riera, va creure més oportú dividir l'edifici *"con un pasadizo ó calle desde la llamada calle nueva por la entrada del claustro que hoy existe tirase linea recta por el portal que antiguamente había llamado dels morers, lo cual pondría en comunicación más expedita algunos barrios del pueblo con lo restante. Esto así, la parte de dicha división de la iglesia incluso el patio pudiera destinarse para cárcel ó tal vez mejor aun para escuela, y la parte de la izquierda para el juzgado, colocándose en el piso inferior las cárceles"*. Afortunadament, però, el batle Caldentey, davant la transcendència dels suggeriments i perquè no era fàcil *"resolver con acierto á la sola vista del plano sin estudiar las ventajas e inconvenientes de la resolución que se tome"*, cregué més oportú deixar l'assumpte per a una altra ocasió.

5.3 Obertura d'un portal de comunicació entre el temple i el claustre (1861, setembre 12). El batle s'adreça al governador per exposar-li que havia hagut d'obrir un portal que posàs en comunicació el temple conventual amb el claustre. Segons el responsable municipal, els principals problemes de l'església eren la seva poca cabuda i, principalment, el fet de tenir només un portal obert al carrer, motiu pel qual els dies de major concurrència podria esdevenir-se alguna desgràcia en el moment de la sortida. Per aquest motiu cregué convenient obrir-lo *"en un corredor del claustro del referido ex-convento é inmediato al mismo"*, cosa que afavoriria l'entrada i sortida de fidels. L'obertura d'aquest portal suposà haver d'enderrocar *"dos tabiques que formaban en otro tiempo dos angostos é insalubres calabozos para incomunicados, que quedaron inhabitados desde la anulación (?) y que no podrán servir al efecto que se destinaban (...), cuyas oficinas se constru-*

yeron en otro punto del claustro del referido convento, propiedad del Ayuntamiento de esta Villa, con mejores condiciones que los que reunían aquellos (...). Desde la puerta de entrada del portal abierto nuevamente al público á la sacristía de la Iglesia quedaba una pieza que no servía á objeto alguno, la que fue habilitada como depósito de adornos que sirven para las funciones religiosas, toda vez que al abrir el portal citado quedaba inutilizada otra pieza destinada á aquel objeto". El fet que aquest pas fos obert "nuevamente al público" ens fa pensar que tal vegada seria l'antic portal, tancat per ordre superior poc després que l'edifici fos cedit a l'Ajuntament l'any 1842. Certament, el 1840 encara romania obert puix quan Antoni Furió visità Manacor deixà escrit: "Salimos de la iglesia por una puerta que nos condujo al claustro después de haber visitado la capilla del Nombre de Jesús, en la que nos gustaron unas pequeñas telas que representan los misterios de Cristo pintados por muy buena mano. Las oficinas del convento son de robusta sillería, y sobre todo el claustro es de un gusto y solidez bastante regular. Desde que por el decreto de 12 de agosto de 1835 quedaron suprimidos todos los conventos de la isla, sirve el de Manacor de posada al Sr. Juez de primera instancia, y en él hay también todas las oficinas de su tribunal".

6. Construcció de la presó

Juntament amb la Sala, l'ús del nou edifici que més preocupà l'Ajuntament fou el de la presó. Malgrat les reformes fetes entre 1842 i 1843, pel mes d'abril de 1846 s'estudiaven noves obres per tal de modernitzar-la definitivament. A partir dels plànols aixecats per Llorenç Abrines Galmés l'any 1837, s'acordà un plec de condicions amb el picapedrer Antoni Riera, el fuster Salvador Juan i el ferrer Bartomeu Oliver, amb un cost aproximat de 4.300 lliures. Els punts fonamentals d'aquest plec eren:

- Construir una paret divisòria enmig del pati.
- Tapiar 14 arcs.
- Construir 15 envans divisoris.
- Construir un arc i dos portals.
- Reforçar la paret divisòria de l'església.
- Fer el pis i un excusat.

Però, una vegada més (i sense que quedin clars els motius), les tan esperades obres no arribaren a fer-se. Hauran de transcórrer poc més de deu anys perquè tornem a tenir-ne notícies. El 1857 el nou jutge del partit, Francisco García Franco, comunicava al batle que el primer que va fer d'ençà el seu nomenament fou visitar les presons: "No ha podido menos de sorprenderme su estado, pues la fetidez que exala dicho lugar unido al estado ruinoso en que se encuentra y falta de condiciones higiénicas, hace temer que los seres que en él se albergan contraigan enfermedades (...). No se encuentra mejor ni con condición alguna de decencia la sala

audiencia del Tribunal ni las dependencias de los subalternos donde los notarios tienen sus protocolos". Per tot això, li demanava que ho posàs en coneixement del governador per tal que la superioritat ordenàs el que s'havia de fer. Vegem a continuació part de la documentació que originà aquesta nova petició, les conseqüències de la qual es perllongaren per espai de més de quinze anys:

1857, setembre, 20. El batle participa al governador les sol·licituds del jutge del partit, recordant-li que aquell mateix estiu la "Comisión de Salubridad Pública" havia passat a Manacor per fer un informe sobre la presó, "haciendo ver las pocas comodidades que ofrece y la insalubridad de las piezas que albergan aquellos infieles, ya por ser húmeda y poco ventilada, ya por desprenderse en ella continuamente miasmas producidas por la maceración del esparto y palma que trabajan, y de la respiración de tantos presos y sobre todo de las letrinas que en ella existen". Per millorar tan crítica situació, la comissió havia proposat afegir "al mismo edificio una porción de patio donde los presos saldrían al aire libre y donde podrían construirse las letrinas".

1857, novembre, 15. El picapedrer Joan Pocoví forma un pressupost de 619 lliures 6 sous per a les obres. Destaquen els jornals per fer dos excusats nous i per enderrocar "los tabiques que hay en los arcos y en el corredor".

1859, juny, 15. El jutge s'adreça a l'Ajuntament per comunicar-li que "en la madrugada de este día se ha verificado el hundimiento del techo del único calabozo de esta cárcel, en el cual se hallaban los presos, de los cuales dos han sido lesionados. Sin otro local de que disponer para su custodia los he colocado en una habitación insegura del mismo edificio, que según el dictamen pericial(...) amenaza ruina como todo él". S'hagueren d'ordenar obres urgents. Joan Pocoví tornà a formar un pressupost per mirar de reforçar les parts més perilloses; és a dir, la presó, l'habitació de la Guàrdia Civil, l'escola, el Tribunal i tot el sostre del primer pis del claustre.

1859, juny, 16. El jutge Francisco García, el secretari dels jutjats Josep M. Amer i els perits Antoni Riera i Bartomeu Riera inspeccionen l'edifici: "hechos cargo detenidamente de su estado de solidez, unánimes y acordes manifestamos que toda la parte superior del citado edificio se encuentra en mal estado y amenazando su próximo hundimiento, habiendo una inmediata oposición en habitarle no haciéndose los reparos convenientes".

1859, juny, 17. La carta que d'aquells fets envià l'Ajuntament al governador era encara més alarmant: "*el hundimiento de una porción de la bóveda de la cárcel de este partido hace que no ofrezca la seguridad necesaria para esta clase de edificios*". Així mateix, li diu que la ràpida reparació de l'edifici costaria uns 20.000 reials, quantitat que l'Ajuntament no pot atendre.

1859, setembre, 20. Arriba a Manacor l'arquitecte provincial Antoni Sureda Villalonga. Després d'haver visitat les parts més afectades, ordenà traslladar provisionalment els presos "*á la pieza que servía de refectorio del Convento*" i fer allà obres de millora per valor de 996 reials.

1860, febrer, 09. Aprofitant unes lleis estatals, el governador insta l'Ajuntament a construir una nova presó. Envià novament a Manacor l'arquitecte provincial perquè, d'acord amb la corporació, elegís el lloc més adient i aixecàs el corresponent plànol. Les despeses que ocasionarien les obres serien pagades pels pobles del partit, amb una ajuda estatal que arribaria a través de la Diputació de la Província.

1860, febrer, 28. Es reuneixen a l'Ajuntament de Manacor dos representants de Manacor, Artà, Son Servera, Capdepera, Vilafranca, Montuïri i Petra (no pogueren assistir-hi els de Felanitx, Santanyí, Campos, Porreres i Sant Joan) per tal d'estudiar la quantitat que hauria de pagar cada poble del partit per construir la nova presó. Unànimement determinaren contribuir-hi amb 32.000 reials, pagadors en 8 anys i en proporció a la riquesa de cada vila. Però els problemes no es torbaren a sorgir, ja que Campos i Porreres declararen que no disposaven de doblers per atendre el pagament que els corresponia. Aquesta negativa, aparentment fàcil de resoldre, va ser suficient perquè el tema fos oblidat novament per espai de quasi deu anys, fins que la Direcció General de Beneficència, Sanitat i Establiments Penals pressionà, l'any 1869, el governador per tornar a estudiar el tema.

1869, desembre, 03. "*La Comisión de Ornato ha estudiado con extensión el edificio destinado hoy á cárcel de partido y ha visto la poca capacidad y las malas condiciones que reúne, pues carece de muchas dependencias necesarias y de un patio donde puedan salir los presos para tomar el aire libre y al mismo tiempo poderse renovar el aire en las mismas cárceles. Teniendo en cuenta, pues, lo manifestado y habiendo estudiado la localidad del claustro y demás del ex-convento y habiendo resuelto ya la municipalidad pasen luego los pobres del hospicio á ocupar el nuevo edificio que les ha de albergar, la Comisión ha pensado si*

en la parte que hoy está destinada á hospicio, cuartel de la Guardia Civil y demás dependencias fuera del cuadro que ocupa el claustro ó en el arco que ocupan todas aquellas oficinas, podría construirse una nueva cárcel (...)". Aquesta proposta fou presentada a la corporació i acceptada, alhora que se n'assabentava el governador.

7. Conclusions.

Dins la memòria col·lectiva de la ciutat el claustre configura un espai molt definit i emprat pel conjunt de la població. En els darrers 150 anys Manacor s'ha acostumat a fer un ús públic de les dependències claustrals, amb diferents usos sempre vinculats a l'administració. Aquest fet ha modificat la concepció de l'edifici per part de l'usuari, molt més que no els canvis arquitectònics que igualment ha sofert. El claustre ha esdevingut una plaça oberta, àgora pública porticada, espai de trànsit i comunicació. Abans de la desamortització, el claustre era un recinte tancat, part integral del convent, ubicat a la zona limítrofe de la ciutat. Ben segur que mai no tornarà ser un espai de meditació religiosa, però això no vol dir que l'edifici no hagi de recuperar el seu aspecte original que, evidentment, no era el de plaça porticada.

El conjunt d'informació que hem recuperat de la documentació municipal deixa entreveure una sèrie de fets relacionats amb l'apariència del monument, aleshores format pel claustre pròpiament dit i l'actual zona dels jutjats (que, amb el nom de "els Cornets", era destinada a rebost, cuina, menjador i celler).

1. Accessos

Arran de la desamortització se suprimeix la comunicació entre el claustre i l'església encara que, com hem vist, es recupera posteriorment. Cal pensar que perdura com a accés al claustre el que s'ubicava al mateix lloc on actualment hi ha l'entrada principal de l'Ajuntament. D'altra banda, a la documentació s'esmenta la Porta dels Morers -ubicada a la pl. Creus i Fontirroig i actualment tapiada- previsiblement concebuda inicialment per comunicar les dependències claustrals i les terres del convent. Els dos accessos actuals des de la pl. del Convent i l'accés existent des de la pl. Creus i Fontirroig són moderns. També cal fer notar l'existència d'un portal que permetia l'accés a l'orgue de l'església des del claustre.

L'exigència urbanística d'utilitzar l'edifici com a via de trànsit per comunicar el casc antic amb l'eixample posterior al convent es comença a manifestar entorn de 1861 i no es resoldrà a favor del claustre, per tal d'impedir l'enderrocament, fins a la declaració de monument el 1919.

2. La conservació

Un altre fet que es dedueix de la documentació és que l'estat de conservació no era prou acceptable una vegada esdevinguda l'exclaustració. Les successives intervencions i la desfeta produïda l'any 1845 a causa d'una tempesta evidencien una construcció amb deficiències ja a la primera meitat del segle XIX. Les inter-

vencions municipals, però, es feren en funció de les necessitats de l'administració. La nova funció que més impactà el monument fou la conversió en presó, en la mesura que suposà el tancament de part de les arcades de les galeries.

3. Intervencions arquitectòniques

La intervenció de 1854 demostra l'origen dels empedrats que actualment podem observar a dos dels corredors de les galeries del claustre, un a la planta baixa i l'altre a la planta pis. Així mateix, s'esmenta la indicació de substituir "*los ladrillos existentes*" per l'empedrat, que cal interpretar com rajoles de fang semblants a les que podem observar a d'altres zones de les galeries. Aquest tipus de paviment podria ser, aleshores, el pròpiament característic de les galeries exteriors, i queda clar que els empedrats no tenen més de segle i mig d'existència.

La configuració de l'escala actual també dataria d'aquesta intervenció, tot i que la documentació no ens permet precisar molt més. Es planteja la seva ampliació, atesa la nova funció pública d'accés als jutjats, però sense modificar-ne la ubicació. A la descripció de l'edifici s'esmenta el bon estat de la barana, fet que explicaria la conservació de l'original.

4. La restauració del claustre

El debat entorn als criteris de restauració dels edificis històrics no és l'objecte d'aquesta anàlisi. Però és cert que el canvi de funció sofert per l'edifici ara fa més de 150 anys planteja una major complexitat a l'hora de procedir a la seva restauració arquitectònica. La configuració i la funció original del monument no sols han desaparegut arquitectònicament, sinó també de la memòria col·lectiva del ciutadà.

La recuperació del claustre cal plantejar-la com a part integral del recinte conventual tot i que el seu ús no sigui religiós. L'edifici conventual concep el claustre com un recinte privat, destinat a la congregació, mentre que la funció pública assolida aquests dos darrers segles ha convertit el claustre en una plaça pública i un carrer de trànsit per a vianants. Com, aleshores, compatibilitzar dues concepcions tan radicalment oposades? Cal recuperar la fisonomia arquitectònica dels s. XVII i XVIII en tots aquells elements que sia possible, amb especial esment als exteriors i, d'altra banda, introduir les modificacions actuals necessàries per a la nova funció, fent palesa la contemporaneïtat de l'actuació. En aquest sentit, una recuperació de l'edifici ha de restablir una organització exterior de la claustra amb un alt grau de fidelitat històrica, al marge dels canvis de funció de les dependències interiors. Aquesta intervenció, tanmateix, estarà limitada per dos fets:

- que el canvi de funció del recinte exigeix noves circulacions i cal avaluar com afecta aquest fet a l'organització dels accessos exteriors,
- que la modificació de l'ala principal realitzada la primera meitat del s. XX és irreversible.

Al marge d'aquests límits, però, imposats per la història i configuradors de la història, el recinte claustral continua esdevenint un espai de circulació interior sota les galeries porticades d'arcs rebaixats i la seva ornamentació d'inspiració barroca. La restauració i uniformització dels paviments, la solució formal dels paraments exteriors amb criteris històrics, l'eliminació de circulacions alienes a la concepció del monument i, en conseqüència, d'accesos injustificats, són actuacions imprescindibles per tal de procedir a una restauració integral de l'edifici. Això no obstant, s'haurà de compaginar amb l'ús públic del claustre, permetent un accés des de l'exterior, naturalment ubicat a l'ala principal (transformada irreversiblement) i, alhora, amb els nous usos de les dependències, preferiblement de caràcter cultural, en la mesura que ens permeten una contemplació dels elements arquitectònics i una vivència de l'espai molt més idònia i propera a la funció original del recinte.

Col·legi de Manacor. Curs 1887-1887 (Fotografia cedida per Pedro Riera).

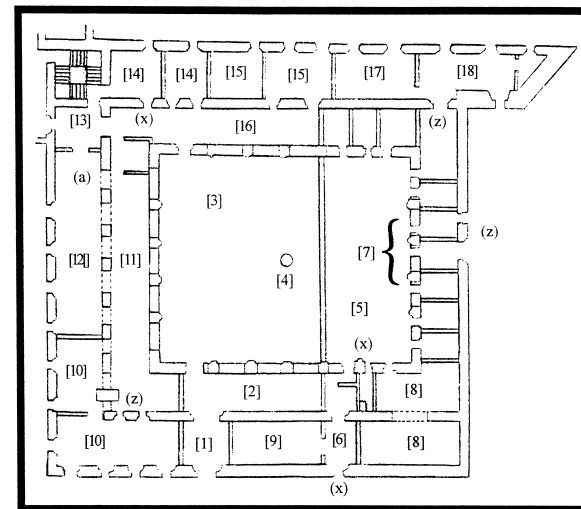
Bibliografia

- FUSTER, Gabriel: *Un alzamiento carlista en Mallorca*. Imp. Rosselló. Manacor. 1945.
- HUGUET, Francisco; FUSTER, Gabriel; FERRER, Rafel: *Cincuentenario de la restauración de la Orden de Predicadores en Manacor*. Imp. Alcover. Palma. 1958.
- RIERA, Benito: *La Orden de Predicadores en Manacor*. Tip. Pizá. Palma. 1913

Fons

El conjunt dels documents consultats pertanyen a l'Arxiu Municipal de Manacor i presenten els epígrafs següents:

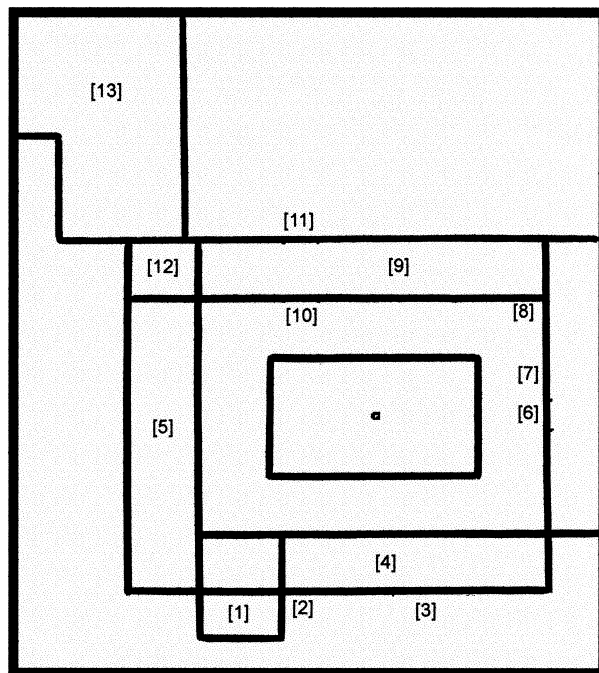
- Expediente sobre construcción de la cárcel. Año 1837.
- Expediente de subasta y remate de las obras que han de construirse en la Casa Consistorial. Año 1883.
- Pliego de condiciones bajo las cuales se saca a pública subasta las obras de reparación que han de verificarse en los bajos de la Casa Consistorial (1893)
- Expediente de construcción de nueva casa consistorial y reparaciones del convento. Año 1844.
- Expediente formado para la ejecución de la sesta disposición dada por el Jefe Superior Político en su visita del 12 y 13 de Noviembre. Casas Consistoriales. Año 1841.
- Recomposición del convento y escalera en 1854.
- Expediente de las obras de las oficinas del juzgado y cárcel de este partido. Año 1857.
- Expediente de subasta de las obras de reparación y mejora de la parte del edificio destinado a cárcel de este partido. Año de 1862.
- Expediente de subasta de la obras para la seguridad y mejora de las cárceles de este partido judicial. Año de 1869.

- [1]- Entrada principal.
- [2]- Corredor.
- [3]- Pati.
- [4]- Aljub.
- [5]- Tram de pati que s'ha d'afegir a la presó.
- [6]- Entrada de la presó.
- [7]- Habitacions per als presos incomunicats.
- [8]- Habitacions per a la resta de presos.
- [9]- Cos de guàrdia.
- [10]- Sales de cirurgia.
- [11]- Sales de malalts.
- [12]- Habitació per als extremaunciat.
- [13]- Escala principal.
- [14]- Escola de dibuix.
- [15]- Escola de primeres lletres.
- [16]- Pati per als nins.
- [17]- Magatzem de l'església.
- [18]- Sagristia.

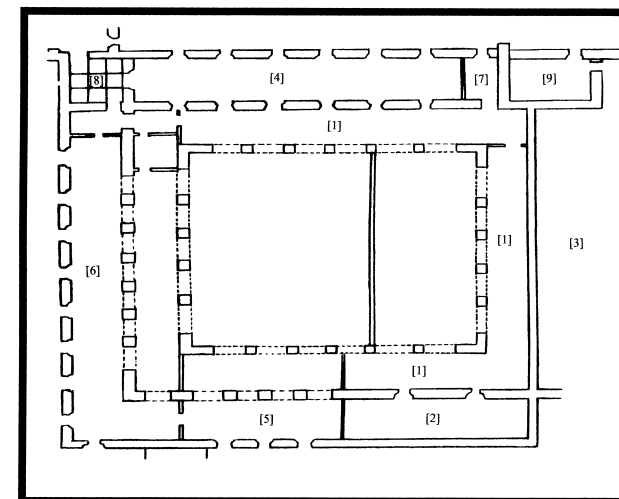
- (z)- Portals que s'han de tancar.
- (x)- Portals que s'han d'obrir.
- (a)- Arcs que s'han de construir.

PLANTA INFERIOR DEL CLAUSTRE

NOMS MÉS EMPRATS AL TREBALL:

- [1]- El pont o el gabinet.
- [2]- Portal de l'aljub.
- [3]- Porteria principal.
- [4]- Ala principal.
- [5]- Ala de l'esquerra.
- [6]- Portal de sant Gil.
- [7]- Portal de l'orgue.
- [8]- Portal de la sagristia.
- [9]- Ala dels morers.
- [10]- Porteria dels morers.
- [11]- Portal dels cornets.
- [12]- Escala principal.
- [13]- Els cornets.

- [1]- Corredors.
- [2]- Sala que es pot habilitar com escola de matemàtiques.
- [3]- Església conventual.
- [4]- Dormitoris per als homes de l'hospici.
- [5]- Sala de cirurgia per a dones.
- [6]- Sala de cirurgia per a homes.
- [7]- Habitació per als extremunciat.
- [8]- Escala principal.
- [9]- Habitació per al Vicari de l'església.

PLANTA SUPERIOR DEL CLAUSTRE